

Prywatność wirtualna. Unijne standardy ochrony prawa do prywatności w internecie

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Prawo do prywatności to jedno z podstawowych praw człowieka. Jego ochrona jest mocno ugruntowana w europejskim systemie prawnym. Prawo to doczekało się szerokiego omówienia w literaturze oraz licznych orzeczeń sądowych wyjaśniających jego naturę.

Intensywny rozwój technologii doprowadził do istotnych zmian społecznych, obejmujących praktycznie każdy aspekt funkcjonowania społeczeństw, od sposobów komunikacji i obecności w życiu społecznym, po partycypację polityczną. Technologia otworzyła również nowe perspektywy dla przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności oraz generowania zysków. Motorem zmian jest informacja, która zyskała duże znaczenie dla większości dóbr i usług. Pozyskiwana jest, w dużej mierze, od obywateli. Uzyskiwanie, gromadzenie i przetwarzanie danych ma kluczowe znaczenie dla podmiotów prywatnych oraz publicznych. Doprowadziło to do powstania nowych zagrożeń do prawa do prywatności i konieczności ponownego przyjrzenia się temu zagadnieniu.

Funkcjonowanie różnych norm ochrony prywatności w sieci, w państwach członkowskich UE, mogło doprowadzić do zahamowania transgranicznego wykorzystywania danych, a w konsekwencji do spowolnienia rozwoju europejskiego rynku cyfrowego. Rozwiązanie takie byłoby również nieefektywne pod kątem ochrony praw obywateli UE. Zatem konieczne było wprowadzenie systemu ochrony prywatności w sieci na poziomie unijnym. W latach 90. XX w. przyjęto w UE pierwsze akty regulujące prawa użytkowników sieci. Szybki postęp techniczny spowodował, że straciły one na aktualności. Debata nad nowelizacją reguł zaczęła się w Unii Europejskiej ponad dekadę temu, jednak dopiero dziś poznajemy ostateczny kształt unormowań.

Podstawowym celem badawczym, sformułowanym w niniejszej monografii, jest kompleksowa i wieloaspektowa analiza regulacji unijnych aktów prawnych, dotyczących prywatności w Internecie. Wskazano tendencje zmian dokonywanych w unijnym porządku prawnym i podatność określonych rozwiązań na dezaktualizację.

Ocena jakości i adekwatności przyjętych rozwiązań poprzedzona została szczegółową analizą specyfiki ochrony prywatności w sieci. Przeanalizowano jej społeczne i gospodarcze znaczenie. Dokonana analiza pozwoliła odpowiedzieć na pytanie, czy technologia wpłynęła na prawo do prywatności w taki sposób, że funkcjonuje w innej formie w sieci niż poza nią. Badanie oparto o następujące założenia:

1. Prawo do prywatności funkcjonuje w sposób odmienny w świecie wirtualnym i poza nim.

2. Zachowania związane z prywatnością podmiotów działających w sieci, w tym podmiotów gospodarczych, publicznych i osób fizycznych w Internecie, różnią się od tych, które podejmują w świecie realnym.
3. Konieczne jest stworzenie regulacji odnoszących się wyłącznie do ochrony prawa do prywatności w Internecie.

Do analizy przesłedzono następujące pytania eksploracyjne:

1. Czy zagrożenia prawa do prywatności w sieci mają charakter nowy i unikatowy?
2. Czy problemy etyczne pojawiające się na tym polu mają charakter pierwotny oraz są bezpośrednio związane z technologią?
3. Czy różnice pomiędzy prywatnością w sieci i poza nią są na tyle istotne, że konieczne jest przeprowadzenie osobnych badań?
4. Czy odbiór społeczny zagrożeń ochrony prywatności wirtualnej jest inny niż w przypadku tożsamych zjawisk w świecie *off-line*?
5. Czy prywatność w sieci ma inny charakter niż w świecie realnym?
6. Czy normy etyczne i prawne, określające prywatność wirtualną, mają charakter globalny?

Analiza powyższych hipotez jest podstawą refleksji, czy i w jakim stopniu, rozwój technologii informacyjnych wpłynął na prawo do prywatności.

W pracy zastosowano kilka metod badawczych. Podstawowa metoda badawcza oparta jest na kompleksowej i wszechstronnej analizie materiału normatywnego. Przeprowadzono także analizę i ocenę poglądów sformułowanych w krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu.

Wskazano na najważniejsze aspekty związane z rozwojem technologii informacyjnych. Dla uporządkowania wywodów, rozważania merytoryczne poprzedzone zostały krótkim omówieniem najważniejszych faktów związanych z powstaniem Internetu wraz z wyszczególnieniem faz jego rozwoju. Określono, czym jest Internet, z jakich elementów się składa oraz jakie pełni funkcje. Mechanizmy podejmowania kluczowych decyzji związanych z technicznym funkcjonowaniem sieci wpływają bezpośrednio na zdolności państw do wprowadzania własnych uregulowań i na ich efektywność. Wskazano również na problem zarządzania Internetem.

Przedmiotem rozważań jest również społeczeństwo informacyjne. Stworzenie prawnych ram funkcjonowania sieci nie może odbyć się bez poznania przymiotów społeczeństwa, którego rozwiązania dotyczą. Do analizy wykorzystano także etnografię będącą elementem metody socjologicznej. Badania etnograficzne oparte wyłącznie na sferze wirtualnej prowadzone są z punktu widzenia specyfiki sieci oraz odmiennych praktykach i dynamice interakcji¹. Następnie przeanalizowano relacje pomiędzy prawem a siecią. Przedstawiono istotne cechy Internetu jako sieci komputerowej, mające znaczenie w płaszczyźnie prawnej oraz koncepcje regulacji Internetu na przestrzeni lat. Posługiwano się przy tym głównie metodą historyczno-prawną oraz socjologiczną.

¹ D. Jemielniak, *Netnografia, czyli etnografia wirtualna – nowa forma badań etnograficznych*, *Prakseologia* 2013, Nr 154, s. 97–100.

Zmierzano do przedstawienia cech środowiska cyfrowego i uporządkowania najważniejszych pojęć prawnych i istotnych pojęć technicznych.

Omówiono również konstytutywne elementy prawa do prywatności i jego istotę. Wskazano wybrane definicje prawa do prywatności oraz jego regulacje w prawie międzynarodowym. Ze względu na fakt, że tematyka publikacji dotyczy prywatności w sieci na poziomie unijnym, prześlędzono uregulowania państw członkowskich, wskazując na występujące różnice i punkty zbieżne. W trakcie analizy posługiwano się głównie metodą dogmatyczno-prawną. Zastosowano również metodę prawno-porównawczą.

Szeroko omówiono regulacje unijne dotyczące prawa do prywatności w Unii Europejskiej. Rozważania rozpoczęto od analizy nieobowiązującej już dyrektywy o ochronie danych, by pokazać ewolucję systemu ochrony prywatności w sieci w UE. Praca przedstawia założenia wyrażone w aktach takich jak RODO, ePrivacy, Europejskim Kodeksie Łączności Elektronicznej, a także dyrektywie o policji. Przeanalizowano liczne komunikaty, opinie, zalecenia wskazując na motywy zmian, cele regulacji, a także tendencje prawodawcze w UE odnoszące się do prywatności wirtualnej poszukując w ten sposób genezy norm prawnych. Analizy tekstów prawnych dokonano również z wykorzystaniem metody egzegezy tekstu prawnego. Efektywność norm prawnych zależy również od ich skuteczności. Badaniu poddano także metody egzekwowania norm wyrażonych w omawianych aktach, wskazując na unijne instytucje odpowiedzialne za prawidłowe wdrażanie i funkcjonowanie norm dotyczących prywatności wirtualnej.

Internet to medium o charakterze światowym, który również zarządzany jest na poziomie globalnym. Stany Zjednoczone pełnią wiodącą rolę w zakresie funkcjonowania sieci, ze względu na dużą kontrolę nad zarządzaniem serwerami. Istotny jest również fakt, że na ich terenie działają największe przedsiębiorstwa internetowe, takie jak Facebook, Google czy Microsoft, a w związku z tym podlegają ich prawu. Poddano analizie współpracę z UE ze Stanami, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia ochrony prywatności i danych Europejczyków.

Praktyczny wymiar realizacji założeń ochrony prywatności wirtualnej wskazano poprzez analizę polityk prywatności najpopularniejszych serwisów (Facebook i Google). Na ich podstawie wskazano, w jaki sposób prywatne przedsiębiorstwa zbierają i wykorzystują dane użytkowników oraz zakres udostępniania zebranych danych podmiotom trzecim (publicznym i prywatnym). Omówiono również prawne aspekty zagrożeń prywatności wirtualnej, związane z wykorzystaniem narzędzi wypracowanych przez współczesną technikę, w tym Big Data, Internet rzeczy i banki informacyjne.

Osią analizy przedstawionych problemów jest zarówno dotychczasowe orzecznictwo TSUE, ETPCz, jak i sprawy, które podlegały analizie przez sądy krajowe. Badanie orzecznictwa miało dwa cele. Po pierwsze, określono istotę nowych przypadków funkcjonowania prawa do prywatności w sieci, takich jak prawo do zapomnienia czy problematyka autouzupelniania. Po drugie, określono w jakich przypadkach i na jakich warunkach może być ograniczane prawo do prywatności wirtualnej.

Publikacja odnosi się zasadniczo do regulacji unijnych i międzynarodowych. Ze względu na fakt, że prywatność wirtualna regulowana jest przez prawo unijne, uregulo-

wania polskie przywołano w ograniczonym i pomocniczym charakterze. W pracy starano się omówić poszczególne sfery poruszanej problematyki zarówno teoretyczno-poznawczej, techniczno-organizacyjnej, jak i formalnoprawnej.

Prywatność wirtualna ma istotne znaczenie zarówno w gospodarce, jak i w życiu społecznym. Problematyka ta ma podłoże zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Analiza prywatności wirtualnej pozwoli na określenie jej istoty, powiązań i zależności, a także jej genezę. Rozważania pozwalają na określenie problemów prakseologicznych związanych z prywatnością wirtualną.

Zakres temporalny omawiany w pracy rozpoczyna się w II poł. XIX w. Omówiono zmiany w zakresie prawa do prywatności, w kontekście zmian technologicznych XX i XXI w. Szczególną uwagę poświęcono zmianom technologicznym, społecznym i prawnym w ostatnim dziesięcioleciu.

Podstawę monografii stanowi rozprawa doktorska obroniona w 2019 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Jestem wdzięczna wszystkim osobom, których życzliwe uwagi przyczyniły się do nadania ostatecznego kształtu pracy. Serdecznie dziękuję w szczególności promotorowi rozprawy – profesorowi Andrzejowi Bałabanowi oraz recenzentom – profesorowi Mirosławowi Granatowi i profesor Agnieszce Bień-Kacale.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl